

RAINER MARIA RILKE

4. 12. 1875 - 29. 12. 1926

Německý spisovatel Rainer Maria Rilke byl jedním z hlavních představitelů symbolismu, který ovlivnil moderní poezii 20. století. Narodil se 4. prosince 1875 v Praze. Manželství jeho rodičů nebylo harmonické. Matka Sofie byla dcerou zámožného pražského obchodníka, v dětství a mládí získala dobré vzdělání a pečlivou výchovu. Otec Josef Rilke pocházel naopak z poměrů značně skromných a přes své vojenské vzdělání sloužil jako železniční inspektor. Rilkeovi nežili v nadbytku a právě to byla jedna z příčin tíživé rodinné atmosféry. O chlapcovu výchovu se starala především matka, přecitlivělá, úzkostlivá. V roce 1885 se Rilkeho rodiče rozešli.

Mladý Rilke studoval nejprve na nižší vojenské reálce v Sankt Pölten, později se stal studentem vyšší vojenské školy v Hranicích na Moravě. Na školách si vedl úspěšně, ovšem se svou přecitlivělostí a skleníkovou křehkostí přijal roli outsidera. Přesto ho kontakt s vojenstvím ovlivnil; upevnil jeho smysl pro čest, věrnost a romantický obdiv k hrdinským činům. Literárně využil této zkušenosti ve známé *Písni o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilka* z r. 1906, která je jakýmsi mezistupněm v Rilkeho tvorbě. Je skvostem lyrické prózy pohybující se mezi snem a realitou.

Roku 1891 Rilke onemocněl a školu přerušil. Věnoval se intenzívně soukromému studiu a r. 1895 maturoval na pražském gymnáziu Na příkopě. Po maturitě se nechal zapsat na univerzitu do Prahy, kde se v následujících letech věnoval studiu dějin umění, literatury a práv.

Rilke psal své verše již v době studií. Jako německý básník v nich projevuje na tehdejší dobu nečekaně vřelé sympatie k českému národu, jeho lidové poezii, kouzlu historické Prahy, k české přírodě, k českým spisovatelům (Tylovi, Vrchlickému, Zeyerovi). Český politický život ovlivnil Rilkovy *Dvě pražské povídky*, napsané asi r. 1896.

Mezi jeho raná díla patří především prvotina *Obětina lárům* (1896, v českém překladu vyšla též pod názvem *Dech rodné země*) s výraznými českými motivy, dále *Pod korunou snu* (1897) a *Advent* (1897).

Zásadní význam pro Rilkeho další vývoj lidský i umělecký mělo přátelství s Lou Andreas-Salomé, Nietzscheho přítelkyní, ženou neobyčejného kouzla a inteligence, s

níž se seznámil v Mnichově. Byla o čtrnáct let starší než Rilke, byla mu nejen milenkou, ale i mateřskou ochránkyní a inspirátorkou mnoha jeho životních kroků a děl. S Lou Andreas-Salomé byl dvakrát v Rusku (1899 a 1900), kde se seznámil s L. N. Tolstým a jinými ruskými umělci. V tomto období byla jeho tvorba proniknuta náboženskou mystikou.

Rilkeho životem pak ještě prošlo více žen (r. 1901 se i oženil se sochařkou Klárou Werthofovou), ale žádný jeho vztah netrval dlouho. Ženu, která by ideálně a natrvalo naplnila jeho touhu po matce, přítelkyni a milence, nikdy nenašel. V roce 1902 odjel poprvé do Paříže, kde se jeho žena stala žačkou moderního francouzského sochaře Augusta Rodina. Rilke se r. 1906 stal jeho osobním sekretářem a také o něm napsal knihu. Rodinovo umění ovlivnilo Rilkeho tvorbu svým realismem. Manželství s Klárou se však rozpadlo a Rilke svou ženu a dítě viděl pak už jen několikrát v životě.

V Paříži strávil osm let, poté hodně cestoval - po Skandinávii, Itálii, severní Africe, Španělsku.

V prosinci 1909 se Rilke poprvé setkal s kněžnou Marií Thurn-Taxisovou. Šlechtična k němu měla obdivný ale i zdravě kritický vztah. Básník často pobýval na jejím zámku v Loučni a především na zámku Duino poblíž Terstu, kde vznikla i jeho sbírka *Duinské elegie*. Roku 1919 se Rilke usadil ve Švýcarsku, kde žil, uzavřen do samoty na zámčích Berg a Muzot, s přestávkami až do své smrti. Zemřel ve Val Montu, pochován je na malém hřbitůvku v Raronu. Na náhrobní kámen, opřený o kostelní zeď, si dal vytesat tyto verše:

*"Růže, jak ryzí to rozpor! Slast
nikoho nebýt spánek
pod tolika víčky."*

Vrcholnými díly Rainera Marii Rilkeho jsou především básnické sbírky *Kniha hodinek* (1905), *Nové básně* (1907-1908), již zmíněná sbírka *Duinské elegie* (1923, též *Elegie z Duina*), *Sonety Orfeovi* (1923) a próza *Zápisky Malta Lauridse Brigga* (1910). Třídílný cyklus básní *Kniha hodinek* odráží Rilkeho zážitky z Ruska a Paříže. Je výrazem zvláštního uměleckého světonázoru, který sice potvrzuje božskou existenci, ale vyvolává i pochybnost o ní jako o kategorii mimo času a prostoru. V *Nových básních* se Rilke odpoutal od vlastní subjektivity a přiblížil se k přísnějšímu chápání věcí a jejich dokonalosti. Rilke čím dál častěji zdůrazňuje pocit odcizení, myšlenku smrti, která přerůstá do romantického kultu. V naturalisticko-symbolistické próze *Zápisky Malta Lauridse Brigga* se projevila Rilkeho celoživotní touha po porozumění životu i s jeho

temnými, tragickými stránkami. Je psána jako deník, do něhož Rilke vkládá své vlastní city, myšlenky a zážitky ve formě odpovědí chorobně přecitlivělého dekadentního dánského básníka. Poslední dvě sbírky *Duinské elegie* a *Sonety na Orfea* jsou filozofickým i uměleckým vyvrcholením Rilkeho tvorby. Básník tu dospěl k novému, pozitivnímu obrazu světa.

Rilke odhalil pro poezii nové okruhy vyslovitelného a básničky vyjádřitelného. Ovlivnilo ho pražské prostředí, atmosféra rozpadající se monarchie, česká krajina, jazyk a melodičnost jeho lidové poezie. Rilke byl plný vnitřních rozporů, které vyjadřoval v melodických a formálně dokonalých básních. Toužil po pochopení a lidském sblížení, často psal o smrti a beznaději v duchu dekadence. Jeho vzorem po formální stránce byli především francouzští symbolisté (Paul Valéry), ale i mystičtí básníci středověku a baroka (mistr Eckhart a Agelus Silesius). Silným poutem byl vázán i na německou romantiku, hlavně na Novalise, ale i na dánského myslitele Sörena Kierkegaarda.

Rilkeho neklidný duch a jeho touha po vzdělání ho hnaly za poznáním, jehož výsledkem je celá jeho tvorba. V *Zápisích Malty Lauridse Brigga* Rilke vyznal:

"Kvůli jedinému verši musíme vidět mnoho míst, lidí a věcí, musíme poznat zvířata, cítit, jak létají ptáci, a vědět, jakým pohybem se ráno rozvírají květiny... Nestačí mít vzpomínky. Když jich je mnoho, musíme umět na ně zapomínat a velice trpělivě čekat, až se vrátí. Vždy samotné vzpomínky ještě nejsou to pravé. Až když nám přejdou do krve, do pohledu a výrazu tváře, až s námi splynou a nedají se od nás odlišit, až potom může ve velmi vzácné chvíli uprostřed nich vzniknout a vyplýnout z nich prvé slovo verše."

Tam někde je poezie, jíž Rilke zasvětil svůj život.